

SYMBOLAE EUROPÆAE

POLITECHNIKA KOSZALIŃSKA

SYMBOLAE EUROPÆAE

STUDIA HUMANISTYCZNE
POLITECHNIKI KOSZALIŃSKIEJ

nr 9 (1:2016)

KOSZALIN 2016

ISSN 1896-8945

Rada Naukowa

Andrzej Chodubski (Gdańsk), Peter Garbe (Greifswald), Klaus Hammer (Berlin),
Marek Jabłonowski (Warszawa), Jacek Knopek (Toruń), Honorata Korpikiewicz
(Poznań), Zdzisław Kroplewski (Szczecin), Iwona Alechowicz-Skrzypek (Opole),
Wiesław Wysocki (Warszawa), Diana Etco (Kiszyniów), Natalia Danilkina
(Kaliningrad), Przemysław Żukiewicz (Wrocław).

Redaktor naczelny

Bolesław Andrzejewski

Zespół redakcyjny nr 9

Małgorzata Sikora-Gaca

Urszula Kosowska

Zbigniew Danielewicz

Izabela Dixon

Redaktor statystyczny

Urszula Kosowska

Przewodniczący Uczelnianej Rady Wydawniczej

Zbigniew Danielewicz

Projekt okładki

Agnieszka Bil

Skład, łamanie

Karolina Ziobro

© Copyright by Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej
Koszalin 2016

WYDAWNICTWO UCZELNIANE POLITECHNIKI KOSZALIŃSKIEJ
75-620 Koszalin, ul. Raclawicka 15-17

Koszalin 2016, wyd. I, ark. wyd. 15,96, format B-5, nakład 100 egz.

Druk

Spis treści

HISTORIA I POLITYKA

PAUL McNAMARA

„A Tragedy of European Concern” – The conflict between Sean Lester, High Commissioner of the League of Nations and Danzig’s Nazi Senate, 1934-1937 7

KAROL OSSOWSKI

Dlaczego na przełomie XIII i XIV wieku doszło do upadku jarmarków szampańskich? 19

ZBIGNIEW POPLAWSKI

Plany polskiej interwencji militarnej w Gdańsku przed wybuchem drugiej wojny światowej 37

BEZPIECZEŃSTWO

MARCIN ADAMCZYK

W kierunku podważenia statusu państwa hegemonicznego: historia stosunków chińsko-amerykańskich do 2010 roku 47

PAWEŁ POKRZYWIŃSKI

Brygada Golani – izraelska „brygada numer 1” 61

CATALIN GHITA

Labour as Fear of Gratuity: A Cultural Reading of the Hidden Side of Employment Security 79

UNIA EUROPEJSKA I PRAWO

MARCIN KLEINOWSKI

Potencjalny wpływ nowych rozporządzeń odnoszących się do funduszy strukturalnych na realizację projektów współfinansowanych z EFS 89

TOMASZ HOFFMANN

Rola i zadania nowego instytucjonalizmu w badaniach nad integracją europejską 105

PROBLEMATYKA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA

MARIUSZ SURMA

Funkcjonowanie gospodarki morskiej na terenie regionu koszalińskiego. Zarys problemu 129

KRYSTYNA ŚWIDZIŃSKA

Kwestie ekologiczne a budowa farm wiatrowych 147

MARIUSZ MAZIARZ*Ethical requirements in the light of the constructivist methodology* 161**URSZULA KOSOWSKA***Ewolucja polityki społecznej a jej definicje* 177**FILOZOFIA, IDEE I RELIGIE****NADIA KINDRACHUK***The Ukrainian Greek Catholic Church as a consolidating factor in the struggle for the Ukrainian national-religious rights: 60-70-ies of the XXth century ..* 195**ROBERT KOLASA***Relacje między władzą a Kościołem katolickim w Pile w latach 1956-1972* 205**ZBIGNIEW DANIELEWICZ***Elusiveness of safety in the Age of Anxiety. Is it worth pursuing?* 225**MARIANNA RESSEL***Wybrane aspekty życia religijnego żydowskiego Krakowa w latach 1900-1939* 235**ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE****WALDEMAR HANDKE***A więc wojna ... Wokół pracy Zygmunta Boradyna „Niemen rzeka niezgody. Polsko-sowiecka wojna partyzancka na Nowogródczyźnie 1943-1944”* 247**PAWEŁ PRZYBYTEK***Analiza filmu Gilda z punktu widzenia teorii feministycznej* 259**BARBARA SZYMCZAK-MACIEJCZYK***Jaka (naprawdę) jest starość? – recenzja książki „Obraz starości w prozie Marii Kuncewiczowej” Ilony Gołębiewskiej* 271

Jaka (naprawdę) jest starość? – recenzja książki „Obraz starości w prozie Marii Kuncewiczowej” Ilony Gołębiewskiej

Prezentowanie badanego materiału

Niniejszy tekst stanowi recenzję książki, „Obraz starości w prozie Marii Kuncewiczowej” Ilony Gołębiewskiej, wydanej w 2013 roku w krakowskim wydawnictwie Miniatura. Książka ma 223 strony (224, licząc stronę z biogramem oraz fotografią autorki). Jej podtytuł stanowi tłumaczenie tytułu na język angielski: „The image of old age in Maria Kuncewiczowa's prose”. Recenzji naukowych podjęły się prof. dr hab. Teresa Zaniewska, prof. dr hab. Krystyna Najder-Stefaniak oraz dr Marta Cywińska. Książka składa się z następujących części: streszczenia, streszczenia po angielsku (*summary*), spisu treści, wstępu podzielonego na podpunkty, czterech rozdziałów, zakończenia oraz bibliografii, a także biogramu autorki.

Ilona Gołębiewska urodziła się w roku 1987 w Wyszkanie. Jest absolwentką socjologii i pedagogiki Wydziału Nauk Humanistycznych Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. Posiada tytuł doktora z zakresu historii oświaty i wychowania. Napisała wiele artykułów naukowych i popularnonaukowych. Zadebiutowała jako poetka tomem „Traktat życia” (2012 r.). Jest członkiem Światowego Stowarzyszenia Poetów².

Wybór materiału badawczego

Ilona Gołębiewska podjęła się analizy prozy znajdującej się nieco na uboczu głównego nurtu literatury współczesnej. Maria Kuncewiczowa (1895-1989), uznawana za matkę polskiej kobiecej powieści psychologicznej i autorkę obdarzoną doskonałym zmysłem obserwacji, pisała dzieła nie zawsze proste w odbiorze, choć niewątpliwie wartościowe i niebanalne. Wymienić tu można, np.: „Cudzoziemkę”, „Tristana 1946” czy zbiór opowiadań „Dwa księżycy”.

¹ mgr Barbara Szymczak-Maciejczyk – Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie.

² I. Gołębiewska, *Obraz starości w prozie Marii Kuncewiczowej*, Kraków 2013, s. 224.

Wybór materiału Gołębiewska tłumaczy tym, iż uważa Marię Kuncewiczową za „(...) jedną z najwybitniejszych pisarek XX w.”³.

Badaczka postawiła przed sobą niełatwe zadanie: stworzenie przekroju wizerunku starości w utworach autorki z Kazimierza⁴. Aby tego dokonać, musiała nawiązać do biografii pisarki, mającej nierozzerwalny związek z jej twórczością⁵. Gołębiewska w dalszej części opisała życie Kuncewiczowej, a szczególnie momenty istotne dla genezy jej dzieł.

Sama autorka „Obrazu starości...” deklaruje w podrozdziale 3. „Problemy badawcze i metodologiczne”, iż jej głównym celem jest: „określenie, czy i w jaki sposób dzieła Marii Kuncewiczowej przedstawiają starość (...). Interesowało mnie, jak autorka opisuje starość, jakie przypisuje jej cechy oraz to, czy w swoich utworach ukazuje swój prywatny osąd starości”⁶. Gołębiewska zadeklarowała, iż w czasie badań zastosuje metodę analizy porównawczej i interpretacji dzieł⁷.

Obecnie niewielu badaczy sięga po bogatą twórczość Kuncewiczowej. Z pewnością był to argument przemawiający za analizą tej prozy pod kątem wybranego przez Gołębiewską problemu. Dwie z najaktualniejszych i wielowymiarowych opracowań dzieł pisarki z Kazimierza stanowią: „Maria Kuncewiczowa. Monografia dokumentacyjna 1985-1989” wraz z późniejszą publikacją „Maria Kuncewiczowa – przybliżenia. Szkice biograficzne” Alicji Szałagan⁸. Poza nimi pojawiają się raczej sporadyczne artykuły naukowe dotyczące twórczości Kuncewiczowej⁹.

Gołębiewska już we wstępie zaznacza, iż jej zainteresowanie starością wiąże się z aktualnymi zmianami społecznymi, widocznym również w nauce dyskursem, dotyczącym sytuacji ludzi starszych¹⁰, oraz pułapkami związanymi z samym mówieniem/pisaniem o starości. Biorąc pod uwagę rozliczne proble-

³ Por. tamże, s. 13.

⁴ Por. tamże, s. 14-15.

⁵ Zob. tamże, s. 19.

⁶ Tamże, s. 19.

⁷ Por. tamże, s. 20.

⁸ Por. A. Szałagan, *Maria Kuncewiczowa. Monografia dokumentacyjna 1985-1989*, Warszawa 1995. Zob. A. Szałagan, *Maria Kuncewiczowa – przybliżenia. Szkice biograficzne*, Warszawa 2015.

⁹ Zob. m. in. A. Kruszyńska, *Zagadnienie świadomości czasu w „Dyliżansie warszawskim” Marii Kuncewiczowej*, [w:] „Pamiętnik Literacki”, CVI, z. 2, Warszawa 2015.

¹⁰ Przykład może stanowić, np.: IV Ogólnopolskie Seminarium Naukowe z cyklu: *Różne odsłony kobiecych światów*, na temat: *Różne oblicza kobiecej starości*, które odbyło się w dniach 1-2 marca 2016 roku na Uniwersytecie Przyrodniczo-Humanistycznym w Siedlcach.

my badawcze, którymi zajmuje się autorka, nie dziwi fakt, iż postanowiła ona opisać także kwestię starości¹¹.

Budowa i treść „Obrazu starości w prozie Marii Kuncewiczowej”

Główną część omawianej publikacji stanowią cztery rozdziały. Rozdział pierwszy pt. „Ogólna charakterystyka starości jako fazy cyklu życia człowieka”¹² traktuje o starzeniu się i starości jako procesach biologicznych, psychologicznych i socjologicznych. Odnosi się on do związanych z podeszłym wiekiem kulturowych uwarunkowań występujących zarówno w społeczeństwie polskim, jak i w kontekście światowym. Autorka wymieniła problemy, które dotyczą starszych ludzi, oraz podała ich przyczyny. Oparła się przede wszystkim na źródłach z zakresu gerontologii i danych statystycznych.

Rozdział drugi nosi tytuł „Starość w historii i literaturze na przestrzeni wieków”¹³. Wykorzystana została przede wszystkim „Historia starości. Od Antyku do Renesansu” Georges’a Minois’a. Autorka wspomniała także liczne pozycje z zakresu literatury polskiej, przedstawiające sytuację osób starszych.

Trzeci rozdział, „Życie i twórczość Marii Kuncewiczowej”¹⁴, to konieczny do analizy dzieł tej autorki zbiór informacji o niej samej. W związku z tym, iż dzieła tej wybitnej polskiej pisarki odnoszą się w ogromnej mierze do wydarzeń z jej życia, pominięcie tej kwestii było niemożliwe¹⁵.

Rozdział czwarty to właściwie *clou* całej publikacji. „Obraz starości w wybranych dziełach Marii Kuncewiczowej”¹⁶ przedstawia analizę i interpretację kilku wybranych książek. Jednak budzą się wątpliwości, czy autorce udało się osiągnąć cel oraz czy użyła ona odpowiednich narzędzi.

Komentarz do zawartości książki

Pierwsze trzy rozdziały książki stanowią wstęp do właściwych rozważań. Z uwagi na bogaty materiał badawczy, są one skazane na pewny stopień ogólności, nieprzeszkadzający jednak we właściwym odbiorze. Zagadnienia związane ze starością i zachodzącymi podczas niej procesami, a także historia i lite-

¹¹ Zob. I. Gołębiewska, *Inspiracje literackie i naukowe*, ilonagolebiewska.blog.pl, dostęp 09.2016.

¹² Zob. I. Gołębiewska, *Obraz starości...*, s. 30-65.

¹³ Zob. tamże, s. 66-109.

¹⁴ Por. tamże, s. 110-146.

¹⁵ Zob. M. Janion, *Odnawianie znaczeń*, Kraków 1980, s. 241. Wybitna badaczka zauważa, że w przypadku Kuncewiczowej „filozofia życia” i „teoria literatury” to pojęcia tożsame.

¹⁶ Por. tamże, s. 147-198.

ratura, ukazujące późny wiek z różnych perspektyw, dostarczają wielu przydatnych informacji, do których można się odnieść podczas lektury dzieł Kuncewiczowej albo analizy tychże. Biografia autorki także ma niebagatelne znaczenie dla właściwego odczytania tekstów kultury¹⁷. Najważniejszą częścią publikacji jest jednak ostatni rozdział i to na nim należy skoncentrować uwagę.

W rozdziale czwartym, pt. „Obraz starości w wybranych dziełach Marii Kuncewiczowej”, Gołębiewska zajmuje się sześcioma książkami polskiej pisarki. Są to: „Listy do Jerzego”, „Cudzoziemka”, „Dyliżans warszawski”, „Dwa księżycy” oraz ujęte zbiorczo „Natura” i „Fantomy”. W trakcie lektury omawianej książki niejednokrotnie na myśl przychodzi pytanie: jaka istotnie jest starość u Marii Kuncewiczowej? Mimo zadeklarowanego problemu badawczego, autorka „Obrazu starości...” nie odpowiada wprost na to pytanie. Czasem nie odpowiada na nie w ogóle. Gołębiewska kilkakrotnie używa zwrotu „zanalizowałam”, jednak ostatni rozdział jej książki stanowi częściej streszczenie dzieł Kuncewiczowej niż ich analizę. Najbardziej widoczne jest to zwłaszcza w przypadku „Cudzoziemki”. Na siedemnaście stron poświęconych Róży, faktyczną – choć dość pobieżną – analizę obrazu starości można dostrzec w jednym z końcowych akapitów. Tak ogólnikowych nawet wniosków zabrakło choćby w przypadku kilku opowiadań z tomu „Dwa księżycy”.

Obraz starości w dziełach Kuncewiczowej jawi się Gołębiewskiej dość prosto. Wielokrotnie pojawia się uwaga, iż starość jest ujęta w różnorodny sposób, jest różnie wartościowana oraz może być pogodna lub niepozabawiona przywarą późnego wieku. Jednak obserwacje starości poczynione przez Marię Kuncewiczową nie dają się zamknąć w tak wąskich ramach¹⁸, czego dowodzą zarówno wygłaszane przez nią samą opinie¹⁹, jak i pogłębiona analiza jej dzieł.

Kolejnego problemu nastręcza sposób narracji tekstu. Streszczanie utworów zamiast ich analizy widoczne jest już w samej warstwie językowej publikacji. W podrozdziale 5. „<<Fantomy>> i <<Natura>>” akapity w pierwszych zdaniach zawierają zwroty: „pisarka opisuje” i „Kuncewiczowa wspomina” (trzykrotnie z rzędu)²⁰. Podobne zabiegi można odnaleźć także w pozostałych pod-

¹⁷ Por. A. Szałagan, *Maria Kuncewiczowa – przybliżenia. Szkice biograficzne...*, s. 7-232.

¹⁸ Czego autorka dowiodła, np.: w referacie wygłoszonym na wspomnianym już IV Ogólnopolskim Seminarium Naukowym z cyklu: *Różne odsłony kobiecych światów*, na temat: *Różne oblicza kobiecej starości*. Tytuł referatu brzmiał: *Dążenie do śmierci – obraz starości w późnych dziełach Marii Kuncewiczowej*.

¹⁹ Por. H. Zaworska (wyb., oprac. i posł.), *Rozmowy z Marią Kuncewiczową*, Warszawa 1983.

²⁰ Tamże, s. 192-195.

rozdziałach. Autorka często zaczyna je od słów „Kuncewiczowa opisuje”²¹, „Kuncewiczowa wspomina”²² (ponownie) czy „Kuncewiczowa stwierdza”²³. Nie byłoby to niewłaściwe, gdyby Gołębiewska nie poprzestawała na pisaniu o tym, co napisała na dany temat Maria Kuncewiczowa. Nadaje to publikacji charakteru odtwórczego (*de facto*, Gołębiewska swoimi słowami opowiada dzieła, które miały zostać poddane wnikliwej analizie). Pojawiające się wnioski są zwykle dość ogólnikowe, np. „Książka tak mała, a zarazem tak wielka”²⁴ (o „Listach do Jerzego”). Wydaje się, iż autorka – mimo zapewnień zawartych na pierwszych stronach książki, na których wspomina o hermeneutyce i wymienia ją jako metodę badawczą – kierowała się przede wszystkim intuicją, rzadziej narzędziami badawczymi, czy to z zakresu literaturoznawstwa, czy gerontologii bądź jeszcze innej nauki. Taka postawa zdecydowanie obniża wartość naukową publikacji.

Podsumowanie omawiania poszczególnych pozycji niejednokrotnie stanowi zwroty do czytelnika, np. „Czy jest to przypadek, czy może robimy tak celowo? Każdy powinien odpowiedzieć na to pytanie zgodnie ze swoim sumieniem”²⁵. Podobne zabiegi stylistyczne pojawiają się kilka razy²⁶. Nawiązują one raczej do tonu moralizatorskiego, w tym przypadku nierzadko dość naiwnego, niż do poetyki tekstu naukowego. Styl autorki przywodzi na myśl modlitewnik lub rachunek sumienia: „(...) Czy zauważamy w codziennym życiu starszych ludzi? Czy się im przyglądamy? Czy staramy się ich zrozumieć? (...)”²⁷. Pytania pojawiają się nierzadko zamiast konkluzji po dokonaniu powierzchownej analizy bądź streszczenia konkretnego dzieła Kuncewiczowej. Czytelnik może odnieść wrażenie, iż autorka tekstu sama właściwie nie wie, jakie są wnioski płynące z omawiania poszczególnych utworów. Brak odpowiedzi na zadane na początku książki pytania sugeruje unikanie ich udzielania przez autorkę.

Największym bodaj błędem rzeczowym, rażącym, biorąc pod uwagę, iż Maria Kuncewiczowa bardzo często poruszała tę kwestię w swoich utworach, jest podanie nieprawidłowego imienia matki Kuncewiczowej. We fragmencie opisującym „Listy do Jerzego” można natknąć się na następujący fragment: „Gdy odchodził, Adelajda z Dziubińskich zadała mu pytanie, czy zna koncert D-dur Brahmsa i usłyszawszy negatywną odpowiedź, poleciła słuchanie tego

²¹ Tamże, s. 183.

²² Tamże, s. 182.

²³ Tamże, s. 153.

²⁴ Tamże, s. 162.

²⁵ Tamże, s. 182.

²⁶ Por. tamże, s. 157.

²⁷ Tamże, s. 184.

jakże pięknego koncertu”²⁸. Matka autorki nazywała się Adelina z Dziubińskich²⁹. Jej imię zostało wielokrotnie wymienione w co najmniej czterech z sześciu omawianych dzieł. Pomyłka może świadczyć o zbyt pobieżnej lekturze tekstu, co zresztą często sugerują ogólnikowe wnioski płynące z analizy.

Książka autorstwa Ilony Gołębiewskiej budzi wiele wątpliwości także pod kątem edytorskim. Już przy pierwszym spotkaniu z lekturą tekstu trudności w odbiorze przysparzają nieprawidłowo dzielone akapity, mające nieraz aż dwie i pół strony³⁰. Tytuły książek i artykułów nierzadko nie są w żaden sposób wyróżnione w tekście, co może dodatkowo skonfundować nieuważnego czytelnika. W pracy pojawiają się również błędy stylistyczne i interpunkcyjne, sprawiając dodatkowe kłopoty w odbiorze lektury.

Podsumowanie

Maria Kuncewiczowa w swojej bogatej twórczości często poruszała temat starości oraz problemy wiążące się z dojrzałym wiekiem. Autorka zmarła w roku 1989, pozostawiając nie tylko dorobek literacki, ale również wiele wywiadów³¹, w których wypowiadała się na temat własnej i cudzej starości. Są to źródła nieocenione podczas pracy nad badaniem jej twórczości, ponieważ dają możliwość lepszego poznania psychiki autorki, bodźców nią kierujących oraz genezy dzieł. Mimo użycia wspomnianych źródeł, autorka nie wyczerpała tematu, a często nawet nie pogłębiła najważniejszych myśli zawartych w poszczególnych utworach.

Ze względu na język i ogólnikowość (nie wspominając o błędach merytorycznych), „Obraz starości w prozie Marii Kuncewiczowej” Ilony Gołębiewskiej można przypisać raczej do kategorii literatury popularnonaukowej, niż naukowej *sensu stricto*. Jednak biorąc pod uwagę samą problematykę książki i materiał badawczy, na którym się ona opiera, lektura tekstu może przysłużyć się dalszym badaniom.

²⁸ Tamże, s. 150.

²⁹ Por. M. Kuncewiczowa, *Natura*, Warszawa 1975, s. 7.

³⁰ Zob. tamże, s. 195-198.

³¹ Por. H. Zaworska (wyb., oprac. i posł.), *Rozmowy z Marią Kuncewiczową....* Por. M. Kuncewiczowa, *O życiu, miłości i przyjaźni*, [w:] *Starość. Doświadczenie egzystencjalne, temat literacki, metafora kultury*, Seria I. *Rozpoznania*, J. Ławski (konceptcja i wstęp), A. Janicka, E. Wesołowska, G. Kowalski (red.), Białystok 2013, s. 47-48.

What (really) is old age? – Review of the book „Image of old age in Maria Kuncewiczowa’s prose” by Ilona Gołębiewska

Streszczenie

W recenzji została przedstawiona sylwetka naukowa Gołębiewskiej, a także budowa książki i zakres jej treści. Autorka koncentruje się jednak głównie na analizie ostatniego rozdziału książki, traktującego o obrazie starości w dziełach Marii Kuncewiczowej. Autorka recenzji zadała pytanie, czy wspomniana publikacja istotnie ukazuje obraz starości i uzyskała odpowiedź negatywną. Percepcja tekstu jest utrudniona przez błędy edytorskie i merytoryczne.

Abstract

The author presents the attitude of Gołębiewska, her achievements and education. This text is focused on the fourth chapter, titled The image of old age in selected Maria Kuncewiczowa’s novels. The author *ascertains* the fact that this publication doesn't give an overview of presented problems. Moreover, the author finds this book unclearly written and difficult in reception.

Słowa kluczowe

starość, Maria Kuncewiczowa, Ilona Gołębiewska, proza współczesna, recenzja naukowa

Abstract

old age, Maria Kuncewiczowa, Ilona Gołębiewska, modern prose, peer review

Bibliografia

- Banot A. E., *Świadectwo umierania. O projekcie autobiograficznym Marii Kuncewiczowej*, [w:] „Świat i słowo. Studia i szkice”, nr 1(20), Bielsko-Biała 2013.
- Gołębiewska I., *Inspiracje literackie i naukowe*, ilonagolebiewska.blogg.pl, dostęp 09.02.2016.
- Gołębiewska I., *Obraz starości w prozie Marii Kuncewiczowej*, Kraków 2013.
- Janion M., *Odnawianie znaczeń*, Kraków 1980.
- Kruszyńska A., *Zagadnienie świadomości czasu w „Dyliżansie warszawskim” Marii Kuncewiczowej*, [w:] „Pamiętnik Literacki”, CVI, z. 2, Warszawa 2015.
- Kuncewiczowa M., *Natura*, Warszawa 1975.

Kuncewiczowa M., *O życiu, miłości i przyjaźni*, [w:] *Starość. Doświadczenie egzystencjalne, temat literacki, metafora kultury*, Seria I. Rozpoznania, J. Ławski (konceptcja i wstęp), A. Janicka, E. Wesołowska, G. Kowalski (red.), Białystok 2013, s. 47-48.

Szałagan A., *Maria Kuncewiczowa. Monografia dokumentacyjna 1985-1989*, Warszawa 1995.

Szałagan A., *Maria Kuncewiczowa – przybliżenia. Szkice biograficzne*, Warszawa 2015.